

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

УДК 339.7

Білоглазова Н. О., здобувач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

Адміністративні права центральних банків країн-учасників Європейського Союзу

В статті визначено, що публічне право центрального банку — це передбачені для посадових осіб та установи в цілому вид і міра можливої або дозволеної поведінки, визначені національним і міжнародним законодавством Європейської спільноти, забезпечені відповідними юридичними обов'язками інших публічних і приватних осіб.

Ключові слова: валюта; Європейський Союз; нагляд; публічне право; центральний банк.

В статье определено, что публичное право центральных банков — это предусмотренные для должностных лиц и учреждения в целом, вид и мера возможного или дозволенного поведения, определенные национальным и международным законодательством Европейского сообщества, которые обеспечены соответствующими юридическими обязанностями других публичных и частных лиц.

Ключевые слова: валюта; Европейский Союз; надзор; публичное право; центральний банк.

The article proves that the public law of the central bank - is provided for officials and agencies generally kind and extent of possible or permissible behavior defined by national and international legislation of the European Community provided with their own legal responsibilities of others (liabilities) of public and private entities.

Keywords: central bank; currency; European Union; public law; supervision.

Актуальність. Центральним банкам належить важливе місце в державному правовому механізмі. Це обумовлено рядом причин, в числі яких, перш за все, треба назвати монопольну роль центральних банків у створенні грошей. Центральні банки країн-учасників Європейського Союзу мають повноваження щодо здійснення банківського нагляду або участі в його здійсненні, ліцензування діяльності банків, прийняття обов'язкових для виконання правил, що регулюють відносини в банківській сфері.

Вони відіграють ключову роль в боротьбі з інфляцією і, отже, у створенні умов для стабільного економічного зростання. Диспропорції в грошово-кредитній сфері призводять до фінансового краху господарюючих суб'єктів, знищують накопичення громадян, тягнуть інші негативні соціальні наслідки.

Роль і значення центральних банків у сучасному світі зумовлюють інтерес до цього інституту фахівців у різних галузях знання. Представники юридичної науки досліджують правові основи організації та діяльності центральних банків з позицій різних галузей права: конституційного, адміністративного, цивільного та фінансового [1].

При цьому, необхідно враховувати, що відносини, які складаються в процесі організації та функціонування центральних банків, у значній частині є адмініст-

ративно-правовими. Це обумовлює актуальність і науковий інтерес до розгляду цих питань з позицій науки адміністративного права, оскільки досліджень адміністративно-правового статусу центральних банків країн-учасників Європейського Союзу було проведено явно недостатньо.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні засади адміністративно-правового статусу розкрили вчені-адміністративісти А. Авер'янов, О. Бандурка, В. Бевзенко, Ю. Битяк, Л. Біла-Тіунова, В. Галуцько, В. Гаращук, І. Голосніченко, О. Гончаренко, С. Ківалов, Т. Коломоєць, В. Колпаков, А. Комзюк, О. Кузьменко, В. Олєфір, О. Остапенко, В. Шкарупа та ін.

До проблеми адміністративно-правового статусу у різних сферах суспільного життя звертали свою увагу вітчизняні вчені-адміністративісти А. Авторгов, М. Алексійчук, Н. Армаш, М. Бояринцева С. Буткевич, Н. Дараганова, О. Дідич, М. Добкін, Є. Додіна, Я. Журавель, Н. Зезека, М. Золотарьова, Д. Каблов, С. Константінов, Л. Крупнова, Н. Лебідь, С. Марченкова, Л. Миськів, В. Мозоль, А. Подоляка, С. Шатрава, С. Шестаков Н. Янюк та ін.

Правове регулювання центральних банків вивчався зарубіжними вченими А. Алєсіной, Д. Бенноком, А. Глушко, Ж. Пассейком, М. Кроуфордом, В. Менсером, В. Поллардом, В. Рибін К. Рогофф, М. Ротбротом, В. Сміт, Дж. де Хаан, С. Фішера та ін.

Проте, вищезазначені вчені розкрили окремі аспекти в аналізованій нами сфері, досліджуючи більш загальні чи спеціальні виклики.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі аналізу теорії адміністративного права, думок щодо цієї проблематики вчених та міжнародного і національного законодавства країн-учасників Європейського Союзу розкрити адміністративні права центральних банків Європейського Союзу в контексті їх адміністративно-правового статусу.

Виклад основного матеріалу. В попередніх наукових працях нами доведено, що адміністративно-правового статус центральних банків країн-учасників Європейського Союзу – це сукупність встановлених міжнародними договорами Європейського Союзу та національним законодавством завдань, обов'язків, прав та заборон в сукупності із обсягом та характером їх правосуб'єктності.

Провідною складовою зазначеної системи є адміністративні обов'язки центральних банків країн-учасників Європейського Союзу. В науковій літературі під юридичним правом розуміють суб'єктивне право як передбачені для уповноваженої особи вид і міра можливої або дозволеної поведінки, забезпечені відповідними юридичними обов'язками інших (зобов'язаних) осіб.

На думку фундатора Європейського адміністративного права О. Майєра, в адміністративному праві нас цікавить не просто суб'єктивне право, а «суб'єктивне публічне прав» [2, с. 112]. Суб'єктивні права в адміністративному праві обов'язково характеризуються ознакою публічності, що означає можливість впливати на управлінські процеси, брати участь у державній і суспільно-політичній діяльності, користуватися передбаченими конституцією правами і свободами, оскаржувати дії, рішення чи бездіяльність органів влади та їх посадових осіб до суду. Діяльність осіб у публічно-правовій сфері здійснюється в рамках створених публічно-правових інституцій. Ці правовідносини характерні тим, що, з одного боку, суб'єкт владних повноважень зобов'язаний сприяти реалізації прав

осіб, а з іншого — невлadні особи у разі порушення їх конституційних гарантій мають право звертатися зі скаргою чи позовом до суду на дії органів публічної влади або до адміністративного органу в порядку ієрархічної вертикалі [3].

Публічне суб'єктивне право — складне явище, що включає в себе низку таких повноважень: право невлadних осіб вимагати від публічної адміністрації здійснення юридичних дій, спрямованих на захист їх прав; право вимагати від іншої сторони виконання обов'язку, тобто право на чужі дії; право ввести в дію апарат примусу держави проти зобов'язаної особи, тобто право на примусове виконання обов'язку; можливість користуватись на основі цього права певними соціальними публічними благами.

Центральні банки в країнах Європейського Союзу є державними установами, які володіють монополією на друк національної валюти, є резервними банками, здійснюють грошово-кредитне регулювання, контролюють процентні ставки, здійснюють нагляд за комерційними банками виконують деякі інші публічні функції. В цілому центральні банки мають право: бути повністю незалежним від виконавчої гілки влади та відносно незалежним від законодавчої та судової; мають монополію на право здійснювати друк національної валюти; здійснювати наглядові функції щодо комерційних банків по недопущенню безрозсудних або шахрайських дій; виступати в якості кредитора для комерційного банківського сектора.

В цьому контексті проаналізуємо законодавство країн-учасників Європейського Союзу. Банк Амстердама є Центральним банком Швеції, він був створений в 1609 р. та вважається попередником сучасних центральних банків Європи. Провідним повноваженням сучасного Центрального банку Швеції є встановлення процентної ставки за операціями, також він випускає банкноти і монети та здійснює управління шведськими золотовалютними резервами [4].

Репутація Німеччини як провідного банківського центру світу насамперед пов'язана із досконалістю банківського законодавства. Закони, які регулюють банківську діяльність, поділяються на дві групи: загальні, тобто обов'язкові для кредитних установ на території всієї країни, та особливі — обмежені територією окремих федеральних земель. До першої групи належать: “Закон про кредитну справу”, “Закон про Німецький Федеральний банк” та ін. До другої групи входять закони, що видаються урядами федеральних земель (ландтагами) та регулюють діяльність кредитних установ регіонального рівня, наприклад Закони про ощадні каси, які перебувають у компетенції ландтагів.

Головною ланкою банківської системи ФРН є Німецький федеральний банк (Центральний банк), який було створено згідно з “Законом про Німецький Федеральний банк” (1957 р.) шляхом об'єднання центральних банків земель із Банком німецьких земель (1948 р.) та Центральним західноберлінським банком. Центральний банк зобов'язаний підтримувати загальну економічну політику Федерального уряду, але при виконанні повноважень, наданих йому цим Законом, він є незалежним від вказівок уряду. Структура банку складається з трьох рівнів. Перший рівень утворює директорат (головна контора), розташований у Франкфурті-на-Майні.

Центральний банк ФРН має право: управляти золотовалютними резервами країни; здійснювати емісію банкнот, що випускаються в обіг через комерційні банки; управляти валютними курсами; здійснювати контроль за діяльністю комерційних банків, при цьому контрольна функція здійснюється у співробітництві

з Федеральним управлінням з контролю над банківськими установами.

В свою чергу, відповідно до національного законодавства, Центральний банк Боснії і Герцеговини має право: зберігати та використовувати валютні резерви; видавати нормативні акти, пов'язані з його діяльністю; координувати діяльність установ, що відповідають за ліцензування банківської діяльності; отримувати вклади від уряду та від комерційних банків для задоволення резерву; тримати вклади суб'єктів та інших державних установ та ін. [5].

Усе вищевикладене дає можливість сформулювати наступні висновки:

- суб'єктивні права у сфері діяльності центральних банків надають можливість впливати на управлінські процеси в зазначеній сфері, брати участь у державній діяльності, сприяти реалізації прав громадян, суб'єктів господарювання та комерційних банків, звертатися до суду або до вищих органів державної влади;
- центральні банки мають право бути повністю незалежними від виконавчої гілки влади та відносно незалежними від законодавчої та судової;
- володіти монопольним правом на друк валюти;
- здійснювати нагляд за комерційними банками;
- видавати обов'язкові для виконання комерційними банками та іншими особами нормативні акти;
- контролювати процентні ставки;
- виступати в якості кредитора для комерційного банківського сектора.
- зберігати та використовувати валютні резерви;
- координувати діяльність установ, що відповідають за ліцензування банківської діяльності;
- отримувати вклади від уряду та від комерційних банків для задоволення резерву;
- тримати вклади державних установ.

Висновок. Отже, публічне право центрального банку країн-учасників Європейського Союзу — це передбачені для посадових осіб та установи в цілому вид і міра можливої або дозволеної поведінки, визначені національним і міжнародним законодавством Європейської спільноти і забезпечені відповідними юридичними обов'язками інших (зобов'язаних) публічних і приватних осіб.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Глушко А.В. Финансово-правовой статус центральных банков зарубежных стран: сравнительно-правовой анализ: диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук: 12.00.14 / А.В. Глушко. — Москва, 2008. — 214 с.
2. Mayer O. Deutsches Verwaltungsrecht / Otto Mayer. Berlin : Duncker & Humblot., 1924. — 342 с /
3. Общая теория прав человека / [В.А. Карташкин, Н.С. Колесова, А.М. Ларин и др.]; рук. авт. коллектива и отв. ред. Е.А. Лукашевой. — М.: НОРМА, 1996. — 546 с.
4. Svericis Riksbank. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.riksbank.se/en/>
5. Law on central bank. — Bosnia and Herzegovina: FIRA, 2014 — 22 с.